

Dette værk er downloadet fra Slægtsforskernes Bibliotek

Slægtsforskernes Bibliotek drives af foreningen Danske Slægtsforskere. Det er et privat special-bibliotek med værker, der er en del af vores fælles kulturarv omfattende slægts-, lokal- og personalhistorie.

Støt Slægtsforskernes Bibliotek – Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug. Videre publicering og distribution uden for husstanden er ulovlig.

Links

Slægtsforskernes Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

FORENING & MUSEUM

Medlemsblad for Helsingør Museumsforening Nr. 3 September 1997

Magasin, hvad nu?

Frederiksborg Amt har sagt nej til ansøgningen om opførelse af en ny magasinbygning ved Flynderupgaardmuseet. Amtets begrundelse er klar og tydelig. Byggeriet vil være i strid med planlægningen, der sigter på at friholde „den grønne kile“ omkring Flynderupgaard for yderligere bebyggelse.

Amtets argument for et nej til byggeriet er altså svært at argumentere imod. Når Helsingør Kommunes kulturelle udvalg alligevel har sendt ansøgningen, så hænger det naturligvis sammen med, at det på mange måder vil være praktisk at have et samlet magasin ved Flynderupgaardmuseet, hvor der i forvejen er opført en tilsvarende bygning.

Men det bliver altså vanskeligt - eller umuligt - at komme igennem med disse planer. Og vi skal ikke herfra insistere på, at man forsøger at ændre på den i øvrigt fornuftige hensyntagen til de landskabelige værdier.

Ikke desto mindre er behovet for magasinplads stort og akut - både for Helsingør Kommunes Museer og for Handels- og Søfartsmuseet, som i en periode var tænkt som lejer af den planlagte bygning. Derfor er det vigtigt, at kulturelt udvalg snarest finder en alternativ løsning - og meget gerne en løsning, der passer ind i de videre perspektiver for museumsvesenet i Helsingør.

BJ.

Forsidebilledet

Ved Helsingørs 500-års købstadsjubileum i 1926 blev Utzon-Franks mindebrønd med Erik af Pommern afsløret på torvet. For at brønden kunne få en passende historisk baggrund, blev Kronborg Magarinefabriks hjørnejendom - nuværende Gæstgivergaarden - i Kampergade renoveret i „den rene bindingsværksstil“ efter tegninger af initiativtageren, borgmester Peder Christensens gode ven, arkitekt Edgar Jørgensen. Kommunen lejede sig ind i den ny bygnings vestre ende med offentlige toiletter, kiosk og ventosal for rutebilerne, hvilket mange nok stadig husker. I den østre ende skulle der være gæstgiveri som det havde været traditionen i mange årtier. Og det er der jo som bekendt stadig. Billedet viser ejendommen inden renoveringen. Helt forandret blev bygningen da ikke; blot mere romantiseret! Læs mere om ejendommen i Laurits Pedersens artikel side 3.

FORENING & MUSEUM

Kenno Pedersen
(ansvarshavende)

Lone Hvass

Lars Bjørn Madsen

Tryk: A-print, Espergærde

Forening & Museum

er et medlemsblad for Helsingør Museumforening og udkommer med 4 numre om året i marts, juni, september og december. Stof til bladet indsendes til Helsingør Museumsforening/ Helsingør Bymuseum, Hestemøllestræde 1, 3000 Helsingør, tlf: 4 9 2 1 0 0 9 8 .

Nye medlemmer

kan indmelde sig ved henvendelse til Helsingør Bymuseum eller til Jens Erik Nielsen, Rolighedsvej 17, 3000 Helsingør, tlf: 4921-7087.

Den gamle Gaard ved Mindebrønden

Om Dr. Neanders og Generalkrigskommisær
Chr. Tuxens Gaard paa Bjerget.

Af Laurits Pedersen

I anledning af Helsingørs 500 års købstads-jubilæum i 1926 skrev Helsingør-historikeren, overlærer Laurits Pedersen denne artikel om Neanders gård, den nuværende Torvekrøen, på hjørnet af Bjergegade og Kampergade. Det var hér Magarine-fabriken Kronborg, der fremstillede de gode Kronborg Fløde Is, havde til huse indtil 1960'erne. Bygningen blev ganske hårdt og romantiseret restaureret i anledning af byjubilatet 1926, men på det tidspunkt havde man en anden opfattelse af bygningsrestaurering og påskønnede initiativet, der kom fra byens navnkundige borgmester Peder Christensen. Vi bringer her Laurits Pedersens artikel, der findes i hans store arkiv på Bymuseet. Artiklen, der her er omsat til nutidig retskrivning, er en del af en større afhandling om ejendommen, idet den også omfatter afskrifter af de arkivalier, forfatteren har fundet.

Den by, som Erik af Pommern anlagde 1426, nåede ikke læn gere mod nord end til **Suder-gade**. Dette fremgår alene af denne gades navn. Suderne (Skomagerene) garvede dengang selv deres læder og blev for deres ildelugtende Garver-grubers skyld henvist til byens udkant. Men iøvrigt følger det også af hele byens plan. Stengade var hovedgaden. Strandgade var ingen gade, men åben plads mod stranden. Mellem Stengade og Sudergade lå **Mellemgaden** eller **Brøndstrædet**, der havde sit første navn deraf, at den var den midterste af byens tre længdegader. Ved 1550 er her nogen bebyggelse og

pladsen har allerede været bebygget nogen tid, da der meldes om en mand, der bor her, at han ikke har skødebrev på sit hus, fordi han mistede dem. **da byen brændte**. Den brand, der hentydes til, fandt sted 1522, da Lybækkerne plyndrede og afbrændte Helsingør. Før den tid må der altså have været bebyggelse på Bjerget. Det er da rimeligt at antage, at den første bebyggelse her stammer fra en opgangstid i slutningen af det 15de århundrede (ca. 1480-1500); netop ved denne tid er det bl.a. at Karmeliterklosteret får sin nuværende skikkelse.

At Bjerget oprindelig har været ubebygget og ligget udenfor byen, kan man også se deraf, at karréen mellem det nuværende Axeltorv og Sct. Annagade i det 16de og 17de århundrede bærer navnet **Kagholmen**, og at det nævnes, at **Rakkerens Jord** lå her. Groskenstræde hed dengang Kagholmsstræde, og har vel oprindelig gået tværs over Kagholmen, som antagelig har strakt sig ret ubegrænset mod nord, da det jo vel må erindres, at der i den tid, stedet var „Kagholmen“ ikke fandtes gader nord for Sudergade. Kagholmen er det sted, hvor Kag'et stod. Kag'et var den pæl, til hvilken man bandt de forbrydere, der blev pisket (kagstrøgne); holm må i denne forbindelse forstås som en karré. Med disse fakta som udgangspunkt er det muligt at danne sig et klart billede af, hvorledes dette steds udseende og bebyggelse har været.

Christian III siger et sted i et kongebrev til

Helsingør, at byen ligger „på Strandbakken“. Det er denne strandbakke, som byen ligger på, der kaldes Bjerget. Fra det såkaldte „Langebjerg“, den bakke, der går fra Marienlyst Sideallé (Ørebakken. red.) til Møllebakken, begrænset bagtil af lavningen med Sct. Hans Kilde (Ved By-skolens sportsplads. red.) og Møllebakken, udgår der et lavere bakkedrag henimod Kongensgade og derefter følgende Kongensgades sydlige side ud til det nuværende Kronborg. Det var denne udløber fra den høje klint bag byen, som man efter den form, den havde set fra søen, gav navnet „Krogen“, og det var på dennes yderste spids, at Erik af pommern anlagde Krogens Slot eller Slottet på Krogen.

Mellem Kongensgade og Karmeliterklosteret er jordsmonnet endnu, trods mange afgravninger, temmeligt højt og i hvert fald højere end gaden. På dette sted var der 1550 en have, som kaldes „på teglbakken“, hvilket vil sige, at her forud har ligget en teglovn, som tilhørte Karmeliterklosteret og efter al rimelighed er anlagt her for at levere sten til dettes opførelse. Fortsættelsen af bakken mellem Sct. Annagade og Bjerpegade hørte vel oprindeligt med til „Kagholmen“, men dette navn gælder dog især Sct. Annagade-siden.

Navnet Bjerpegade er ikke så gammelt og bruges fra start om den sydlige del af gaden. Endnu for 25-50 år siden hed strækningen fra Torvet til Kongensgade ikke Bjerpegade, men „Bjerget“. Og så langt tilbage som man har sikre stedbestemmelser - d.v.s. i dette tilfælde til ca. 1500 - siges det om gårdene her på begge sider af gaden, at de ligger „på Bjerget“, mens de længere hen af Kirkegården til ligger „oven Bjerget“ og de på Axeltorvet eller i Lundegade „neden Bjerget“. Bjerget var adskilligt højere dengang end nu. Fra søen har man lagt mærke til det, fordi den

oprindelig ubebyggede bakketop ragede over byens huse, det lå på den søndre skråning ned mod stranden. Det mest almindelige navn på Bjerpegade var i det 16de-17de århundrede Kampergade. Dette navn har gaden fået efter en mand, ved navn Andris Campen (fra byen Kampen i Holland). Det var dengang almindeligt at betegne gaderne efter den mand der boede på hjørnet. Men navnet kunne så godt bruges om flere gader samtidigt. Kampergade betød blot en gade, der førte til Andris Kampens gård, ligesom Kirkestræde betegnede en gade, der førte hen til kirken, og Brøndstrædet, der førte hen til en brønd. Oprindeligt betyder Kampergade da alle 4 gader, som fører hen til Andris Kampens gård, hyppigst dog enten den nuværende Kampergade eller Bjerpegade fra Stengade og hertil. Fortsættelsen kaldes hyppigere „Bjerget“, og da Andris Kampens gård lå i 2den fjerding på vestsiden af gaden, er det sjældnere, at navnet anvendes om Groskenstræde. Dette får i hvert fald en hel række andre navne efter andre personer, Saxestræde eller Clemensstræde efter Saxe Clemens, Rasmus Skolemesterstræde efter Rasmus Skolemester og senest fik det navn efter Jokum Kros eller Gros, en bager, der boede på det sydvestre hjørne mod Sct. Annagade, og dette navn blev efterhånden fra Jokum Grossee Stræde til Groskensstræde. På den ventre og nordre side begrænsedes den karré, vi her omtaler, af Skidenstræde (den nordligste del af Stjerne-gade), der også kaldes Grønnegade og Kongensgade, der også kaldes Simon Smede Stræde efter Simon Smed, der boede på hjørnet ved Ny Kirkegaard. Det må erindres, at Kongensgade er en ret ny gade, anlagt 1584, efter at man 1580 havde anlagt Ny Kirkegaard. Før den tid har der gået en gade fra det nuværende

Møllebakken og i dennes retning over til Bjergegade eller Lundegade. Karréen har altså før den tid været større, selv om en del af den har været ubebygget. Dette gør det vanskeligere at følge forholdene længere tilbage. Navnligt er det vanskeligt bestemt at stedfæste de oplysninger, der er bevarede.

I året 1590 boede Niels Rebslager vesten for Kampergade (d. e. Bjergegade) på hjørnet af Rebslagerstræde (d. e. Kongensgade). Tæt ved siden af ham boede Jacob Jørgensen rebslager, hvis fader Jørgen Rebslager havde stedet 1572. Reberbanen var dér, hvor Nygade 10 nu ligger og stedet, hvor de boede er brandtaxations nr. 287 (Bjergegade 31/Kongensgade 4b. red.) eller måske kun en del deraf.

Gik man herfra ind mod byen lå der en stor gård omtrent svarende til B. 286 (Bjergegade 29. red.). Den tilhørte den velagtede Borger Jens Holm, der fra 1594 til sin død 1598, var rådmand her i byen og som iøvrigt ejede flere andre gårde og var i slægt med Byfogeden i Stubbekøbing. Hjørneejendommen B. 285 (Bjergegade 27/Kampergade 9-7. red.) tilhørte Helge eller Helle Olufsen eller Olsen, overskærer, d.v.s. skrædder og klædehandler (overskærere kaldtes de, fordi de klippede luven af tøj). Hans fader Oluf Helliessen, der 1572 boede lige overfor på den anden side af gaden, og efter hvem Groskenstræde dengang hed Oluf Helliessen Stræde, var i mange år Helsingørs Skrædderlavs oldermand og er ligesom sin søn den fornemste i lavet. Han var nordmand, men allerede 1562 var han skrædderlavets oldermand her, hvilket ikke fritager ham for den helsingørske bysladder. Da det i 1575 blev sagt, at han ikke nogen tid skulle have forevist sit ægtebrev, måtte han lade det læse på tinge, så alle kunne få sikkerhed for „hans

Faders og Moders ægte Samkvem og deres Navn, som gjorde deres Bryllup, og at de vare ægte præstgivne sammen udi Kongself i Norge“. Han er altså en af dem, der indvandrer i opgangstiden under Frederik II, og derfor et ret typisk eksempel på nybyggerne, der bosætter sig her på Bjerget udenfor den gamle by.

Hans søn Helge Olufsen ejer hjørnegården vest for Bjergegade indtil 1617, da han sælger den til **Peder Nielsen Brygger**. Om gårdene område er det samme som nu, lader sig ikke udrede. Strækningen fra Kongensgade til Torvet på vestsiden af Bjergegade synes undertiden at have været delt i 5 gårde, der vistnok oftest ejedes af 3 eller 4 personer. I 1624 køber Peder Nielsen Brygger en nabo-gård, og derefter er hans gård den største, hvad B. 286 (Jens Holm) før havde været. Medens de andre grundejere her, Poul Brygger (257, Stengade 46) og Jacob Lente Bager (286, Bjergegade 29) i året 1638 kun betaler henholdsvis 1 Dlr. og 2 Dlr. i skat, må Peder Nielsen betale 6 Dlr. og det kan ses, at hans gård er så stor, at der bor flere familier. En tilsvarende forandring var der sket med naboen. Her gav rådmand Jens Holm i 1592 12 Mark i skat mod Helge Olufsens 2½ Mark.

At Peder Nielsen var en velstående mand, ses også deraf, at han var kærner. Byen havde dengang ingen særlig kasse. Kærneren opkrævede skatten og afholdt årets udgifter, ledede byggeforetagender, reparationsarbejder o.s.v. Ved årets slutning gjorde man derefter regnskabet op, og kærnerregnskabet slutter da med en angivelse af, hvor meget kærneren var byen skyldig eller hvad byen skyldte ham. Medens der ikke er tvivl om, at Peder Nielsen var en solid mand, har han ikke kunnet skrive. Han undertegner altid PN. Måske har han kunnet læse. I modsat fald har han sikkert gjort som bysvend-

ene, der måtte have en pebling fra Latin-skolen med, når de skulle opkræve byskatten, fordi de ikke kunne læse navnene på listen. Kæmnervirksonheden varede kun et år ad gangen. Peder Nielsen havde bestillingen flere gange, bl.a. i 1626, da man havde travlt med at brænde 8 hekse. Man har netop bevaret flere af hans kvitteringer for udgifterne til heksenes kost, ved til bålet, en stige, som hun blev bundet på og ½ pund krudt, som blev bundet på hende. Alene gennem dette dokument bringer Peder Nielsen os bud fra en svunden tid.

Fra 1645 har man den første vurdering af bygninger her i Helsingør i anledning af en Gaarde- og Huse-Skat, som Christian IV pålagde efter sine uheldige krige. Peder Nielsens hovedgård med 2 hosliggende boliger vurderes her til 700 Dlr., medens de 2 andre gårde nord for i rækken kun er anslået til 125 og 100 Dlr., og 2 andre syd for, af hvilke i hvert fald den ene foruden har tilhørt ham, vurderes til 100 og 350 Dlr., hvori dog er indbefattet en bolig i strædet.

1682 har hjørneejendommen vist nok fået samme omfang som den har nu. Den består da af:

- 1) Et lille hus, de fattige tilhørende, vurderet til: 10 Rdl. Det beboes af Claus Vognmand uden leje, blot for at han skal føre tilsyn med, at ingen stjæler det.
- 2) En øde plads, som tilhører kirken: 8 Rdl.
- 3) En bolig (mod Bjergegade): 100 Rdl.
- 4) En gård (på hjørnet): 240 Rdl.

De 2 sidste tilhører 1682 Brygger Ole Poulsen, og er 1704 overtaget af hans søn Poul Olsen, der tillige for 64 Rdl. har købt de 2 førstnævnte grunde, hvor det lille hus, Claus Vognmand skulle passe på, allerede 1695 var „nederfalden“. Fra nu af kan ejendommenes historie følges nøjagtigt. År 1722 sælger Poul Olsen gården til

Ole Pedersen Brygger, men betinger sig „husværelse sin livstid i den ny stue med fri udgang i gården og haven“. 1736 har man den første brandtaxation (beskrivelse, taksering og opgørelse af ejendommenes brandforsikringsværdi. red.) i Helsingør, og da får vi først at vide, hvorledes ejendommen ser ud. Det viser sig da, at det er en ret omfattende bindingsværksbygning, der bestod af ialt 23 fag 2 etagers og 19 fag 1 etagers bygninger med heltag samt 8 fag 2 etagers med halvtag. Hovedbygningen var en 8 fags 2 etagers bygning mod Bjergegade, og det hele ansloges til en værdi af 526 Rdl. Ole Pedersens enke sælger 1737 gården til Oberjæger Vith Lintener. Det nævnes ved denne lejlighed, at det er en 2 etagers bygning, vel udstyret, bl.a. med „en jernkakkalovn på jernfod stående, og om den i væggen med hollandske sten er omsat“, og „stuen beklædt med panelværk“.

1742 sælges gården til Ober-Hofjæger Tam Massmann, der 5 år afhænder den til den, for sin eventyrlige kærlighedshistorie kendte, Dr. Johan Samuel Neander. Det er ham, der opfører den gård, der står nu, men dens søndre fløj er senere ombygget og udvidet af Generalkrigskommisær Chr. Tuxen. Da Neander til lige vistnok er den af gårdens ejere, der har haft de mest mærkværdige oplevelser, er der grund til her at fortælle lidt mere om ham. Han er født i Tyskland 1698, indvandrede til Danmark og træffes 1727-31 som medlem af Københavns Barberlav. Han praktiserede her og havde sin bolig på hjørnet af Tugthusporten (d. e. hjørnet af Gråbrødretorv og Niels Hemmingsensgade). Da Dronning Anna Sofie Rentlow ved Frederik IV's død 1730 blev forvist til Klausholm Slot ved Randers, drog han med som hendes livlæge. Her var der blandt hofdamerne en

Charlotte Amalie Offenberg, der almindeligvis til forskel fra sin ældre søster gik under navnet „den lille Offenberg“. Hun var svagelig og havde meget ofte brug for lægen, og til sidst udviklede der sig en kærlighedsforbindelse mellem dem, hvilket resulterede i . at „den lille Offenberg“ fødte en datter den 13. september 1734. Allerede en måned forud havde Neander aftalt med Hans Andersens kone i Aarslev, Zinne Jensdatter, at hun skulle være ham behjælpelig med barnet. Han betalte nu sin tjener Corfitz for at tie og fik konen til at bære barnet til Aarslev. Derfra bragtes barnet i pleje i Terp, hvor det fik navnet Eva Christina.

I november blev Neander afskediget, og i februar 1735 tog han til København. Den 8 marts samme år kørte barnets plejefader med det fra Terp ad Aarhus til. Undervejs tog Zinne mod det, og efter den lange køretur (5½ mil), kom det nu ombord på en skude, der førte det ad Helsingør til. Da Zinne ikke havde noget pas, lod hun (den 15. marts) sig og barnet sætte i land ved Kobbermøllen ved Hellebæk, og efter at have overnattet i en kro nåede hun næste dag gæstgivergården „Skibet“ på Vestergade. Zinne opsøgte derefter Neander, der måtte ud med 2 Rdl. 4 Mark „til diskretion“, hvorefter barnet blev anbragt i pleje hos en soldaterkone. Nu havde det lille væsen imidlertid fået nok af livets tilskikkelser. Den 29. marts døde det, og den 31. marts blev det begravet på garnisonskirkegården, fulgt af Neander og 2 fodgardere, den ene antagelig plejemoderens mand. Naboerne vidnede, at Neander sørgede over det „som en fader“.

Da de mange hjælpere ikke længere fik stadige dusører, blev det efterhånden så som så med tavsheden. Neander blev arresteret. Efter endnu et års trængsler blev sagen den 31. juli 1736 afgjort med, at parret skal „forføje sig ud af hans

Majestæts riger og lande“. Ti dage senere blev de gift. Med landsforvisningen gik det ikke så rask. I den følgende tid kunne han med god grund andrage om at få afrejsen udsat på grund af, at hans hustru var frugtsommelig. I årene 1737, 38 og 39 velsignedes de med et barn om året. Det sidste barn er født i Helsingør, hvor Neander nu boede til sin død 1761. Af landsforvisningen blev der ikke andet tilbage, end at han ikke måtte nedsætte sig i København. Den lille svagelige Charlotte Amalie fødte ham ikke færre end 10 børn, af hvilke den sidste blev opkaldt efter den stakkels førstefødte Eva Christina.

Neanders gård på Bjerget blev af hans enke solgt til generalkrigskommissær og kæmner ved Øresunds Toldkammer, Chr. de Tuxen, der 1782 sælger den til Oberst, Kammerherre Gollberg. Efter en tid at have tilhørt en købmand John Mullens og en overlærer Jochum Suhr, blev den 1819 købt af tracteur Andreas Saabye, der her indretter sit traktørsted. Og skønt den senere kommer i forskellige købmænds eje, er der dog siden som regel gæstgiveri. I 1840 rummer den endog både en Chr. W. Hansen, der „er vært for selskabet Haabet“, og en Værtshusholderske Maria Kierbo, og lige indtil restaureringen rummede den det kendte Frederiksen'ske Gæstgiveri.

Den bevarer da kun gammel tradition, når der i den smukt restaurerede fløj mod torvet indrettes et moderne traktørsted. Gamle og adstadige folk kan her ved Erik af Pommerns statue filisofere over sundtoldstadens omskiftelige skæbne gennem 500 år, medens ungdommen dvæler ved Dr. Neanders og den lile Offenbergs udholdende kamp for at få hinanden, og i den gamle hyggelige bindingsværksgård ser beviset for, at romanen - som alle kærlighedsromaner skal - endte godt.

Holms gravsten er også genbrug !

af Lars Bjørn Madsen

På Helsingør Kirkegaards afdeling 9 står på plænen en fornem stele af sandsten sat over kongelig agent og købmand Erich Engelbrecht Holm. Holm døde i 1819 og er vel bedst kendt for Eriksholm, som han lod opføre ved Kongevejen i Rørtang; ikke i

det nuværende landsteds skikkelse men som en lille stråtækt bygning. Om Holm og Eriksholm kan man læse nærmere i Frederiksborg Amts Historiske samfunds årbog 1995. Her drejer det sig om hans mindesmærke på kirkegården. Det er som nævnt en stele, klassicistisk i sin udformning, stående på et aftrappet fodstykke og en retkantet sokkel. Den er kronet af en trekantgavl og hjørnepalmetter af marmor. I frisen under gavlen og over soklen prydes stelen af marmorborter og bladornamenter. Under den store indfældede marmortavle med indskrifter er i en rundbuet niche indfældet et marmorrelief med handelens og flidens symboler; et ganske passende minde at sætte over salig Holm. Dette mindesmærke har stået fredeligt på kirkegården i flere menneskealdre, kun forstyrret af den trafikale udvikling ved udvidelsen af Kongensgade/I.L. Tvedesvej for nogle årtier siden. De efterfølgende år har hærværksmænd gjort livet surt for kirkegårdens gravminder, og i marts 1997 var turen kommet til Holms gravminde. Det blev væltet, hvorved bl.a. marmorrelieffet faldt ud af sit leje. Gudskelov knækkede det ikke, hvorfor Helsingør Kirkegaard blot kunne lade det

genindsætte på sin plads. Stor var kirkegårdsleder Bent Christiansens forbauselse imidlertid, da han opdagede, at relieffet var genbrug af en ældre gravsten, thi på bagsiden stod stadig en del af den gamle indhuggede tekst at læse:

OG DANNED
(hæd)DRET MED MEDAILLER
FØD I KIØBENHAVN DEN
DØD PAA RUNGSTEDGAARD
VELSIGNET AF SIN EF(terladte)
HUSTRU OG BØ(rn)
MED VEEMODSFULD TA(k)

Man kan se af teksten, at gravstenen ikke har været meget bredere end relieffet, men højere, idet vi ikke får at vide, hvem afdøde er. Om det har været bevidst fra stenhuggerens side for at gøre genbrugsmaterialet neutralt, kunne man fristes til at tro. Da vi dermed kun kender føde- og dødssted men ingen dateringer eller navne har, er det næppe muligt at identificere „leverandøren“ af marmoret til Holms gravminde. Så på det punkt er det jo ærgerligt, at stenhuggeren har handlet etisk korrekt.

Iøvrigt er det ikke ualmindeligt at finde den slags genbrug. På kirkegården ses mindst 2 andre tilfælde, der begge hidrører fra familien Tegner, nemlig på afdeling 24 og ved muren ud mod I.L. Tvedesvej. Førstnævnte er en empirestele i rød sandsten. Den blev væltet og delvis ødelagt ved hærværk i 1981 og venter på en restaurering. En senere indskrift på stelens postament for-

tæller, at den er genopstillet 1956 ved efterkommeren L.F. Tegner. Oprindeligt stod den imidlertid på kirkegårdens gamle del og var rejst over færgemanden Hendrik May (1776-1837) og hans kone Frederikke Gynthersen (1782-1856).

På kirkegårdens gamle del ved muren ud mod I.L. Tvedesvej finder vi det andet eksempel, nemlig en lille fin empirestele, ligeledes af rød sandsten sat over Isaac Wilhelm Tegner. Urnen, der kronede stelen er forlængst forsvundet. Den sortmalede indhuggede tekst fortæller en længere historie om Tegner, og det gør virkelig gravmælet til et spændende stykke kulturhistorie. Ser man nærmere efter på bagsiden, finder man også her en tekst. Den fortæller os, at stelen på et tidspunkt er vendt om, thi oprindeligt er den sat over brygger Johannes Christophersens kone Cecilia Cathrine Christophersen, der døde i 1808 på Borupgaard. Da denne hørte til Tikøb Sogn, blev hun begravet dér, men indført i kirkebogen for Sct. Olai. I 1811 døde Johannes Christophersen - der i øvrigt havde bryggeri i Gyldenstræde 4 - og familien flyttede gravmælet til Helsingør Kirkegaard på „Nye Kirke Gaards Danske Plads paa Stedet mellem Lit. D og E“. Man købte gravstedet for 50 år til den nette sum af 500 rigsdaler kurant. Gravstedet er senere atter fornyet, og først ved førnævnte vejudvidelse, blev det sløjft. I dag er stelen et af de genopstillede gravmæler, der står så nær sin oprindelige plads som muligt.

Da tårnet på Hotel Marienlyst stod for fald.

I perioden 1942-45 var teaterkongen og succes-komponisten Aage Sten-toft ejer af det navnkundige badehotel, hvis stadig eksisterende hovedbygning er opført i 1901. Dengang var bygningen prydet med et tårn, eller mere teknisk korrekt, en tagrytter, i norsk stavkirkestil. Sten-toft renoverede hotellet godt og grundigt, hvilket er beskrevet nærmere i den sidst udkomne årbog. Da Sten-toft besluttede at nedrive det forfaldne tårn, blev mangan helsingoraners pietetsfølelse såret, og under pseudonymet „ærbødigt“ bragte en ubekendt poet følgende klagevers i Berlingske Tidende:

Skal Taarnet paa Marienlyst
nu helt med Jorden jævnes?
Der Uro er i mangt et Bryst,
naar Muligheden nævnes.
Beboerne i Helsingør
for Taarnet siger helle.
O lad det staa, Hr. Direktør,
det maa de ikke fælde.

Det gamle Taarn, o lad det staa
til det forgaar af Ælde.
Saa mange Ting det husker paa,
hvad kan det ikke melde?
Om Hamlet og Ofelia,
der dvæled i dets Skygge,
De Minder vil jo altid ha'
en ganske egen Hygge.

Og tit stod Holger Danske her
i Tider, der er svundet,
med Kikkerten i Solskinsvejr
og spejded over Sundet.
Løgn er det, kan man nok forstaa,
det er jo klart som Dagen.

I museets arkiv findes dette fotografi optaget under nedrivningen af tårnet. Som det ses af fotografierne i museets årbog 1996, side 23 og 24, var tårnet en væsentlig del af bygningens arkitektur. Ovenstående fotografi viser med al tydelighed, hvilken hånd-værksmæssig fin kvalitet, tårnet udviste og man kan jo kun ærgre sig over, at det aldrig er blevet genopført. Bemærk iøvrigt også tagspånene, som er en ældgammel nordisk tagbelægningsform.

Men Folk deroppe tror derpaa,
og det er Hovedsagen.

Bevæget skælver Folkets Røst,
naar blot en Ting er gammel.
Men Taarnet ved Marienlyst
er noget gammelt Skrammel.
Nu skal det rives ned i Mor'n,
det har jeg hørt fortælle.
Og Taarer ved det gamle Taarn,
dem skal i Ikke fælde.

Ak ja. Dengang „Ærbødigst“ skrev dette digt, der også blev bragt i den lokale Helsingør Avis, kunne Helsingør stadig fremvise adskillige kulturhistoriske perler og den smukke park omkring hotellet var endnu ikke ødelagt. I dag ville man nok have et helt andet syn på sagen.

LBM

Erik af Pommern på museum

For nylig modtog museet en spændende gave, nemlig billedhuggeren Einar Utzon-Franks gipsudkast til

torvets berømte Erik af Pommern statue, opstillet i anledning af byens 500-års jubilæum i 1926. Statuen er skænket museet af Kirsten Buch, der er datter af tidligere borgmester i Helsingør Sigurd Schytz. Det var Schiøts forgænger i embedet, Peder Christensen, der havde modtaget gipsfiguren af billedhuggeren. Bl.a. blev den udstillet i byen, således at borgerne kunne blive

så begejstrede for forslaget til en mindebrønd på torvet, at de ville give en skærv til formålet. Modellen blev også vist på postkort til uddeling med samme formål for øje. Nu er gipsfiguren indlemmet sikkert og godt i museets samling og vil blive at skue i den permanente udstilling i nærmeste fremtid.

Interesserede kan læse nærmere om Erik af Pommern i to af museets nyligt udgivne guider Rundt i det gamle Helsingør, nemlig nr. 1: Erik af Pommerns Helsingør og nr. 13: Monumenternes Helsingør.

Nu mangler der kun 3 guider i serien „Rundt i det gamle Helsingør“.

Og apropos guiderne. Nr. 9, Klosters og kirkernes Helsingør af Lone Hvass er nu på trapperne, medens de 2 sidste, nemlig nr. 8, Kong Peders Helsingør og nr. 10, Bastionernes Helsingør udkommer i løbet af november. Årets julegave er således sikret: Nemlig den komplette samling af de populære guider. En samlet særpris for hele værket forventes.

Markbøgerne for Tikøb Sogn 1681

En beskrivelse af landsbyerne med de tilhørende jorders beskaffenhed og dyrkning foretaget i 1681 - og tidligere omtalt her i bladet - bliver nu publiceret takket være et kærkomment

Udsendes i uge 36

økonomisk tilskud til museet fra Amtsmuseumsrådet og Unidanmark-Fonden. I modsætning til de originale markbøger, der findes i Rigsarkivet, vil den publicerede udgave blive let tilgængelig for alle, der ønsker at grave dybere i den gamle Tikøb Kommunes historie. Beskrivelserne vil således blive ledsaget af kort over hver landsby, samt et register over de utrolig mange stednavne, der optræder i markbøgerne for området. Bogen udkommer i december, men prisen er endnu ikke fastlagt.

LBM

Foredrag i efteråret 1997

I efteråret 1997 afholdes 3 foredrag lørdag eftermiddag kl. 14.30 i Lazarussalen i Vor Frue Kloster. Grunden til at foredragene flyttes til lørdag eftermiddag skyldes dels Ingrid Dora Jarnbjers aftenundervisningsarbejde og dels - og ikke mindst - et ønske fra mange af vore medlemmer.

Lørdag den 11. oktober:
Kenno Pedersen:
Om det gamle Helsingør.

Lørdag den 8. november:
Bent Nielsen:
Optakten til slaget på Rheden.

Et opfølgende foredrag finder sted i foråret 1998.

Lørdag den 13. december:
Pia Wessel:
Sophie Magdalene. Dansk prinsesse, svensk dronning; søster til Christian den Syvende og gift med Gustav den Tredie. *PW*

Sommerturen til Hvide-ættens hjemegn

Arrangementsudvalget minder om sommerturen til Hvideættens hjemegn lørdag den 13. september 1997. Seværdigheder, der besøges, er omtalt i Forening og Museum 2/1997. Omgående tilmelding (Jens Erik Nielsen, 4921 7087 eller 4921 0500, lokal 351) er nødvendig og foretages senest den 4. september 1997. Der er afgang med bus fra Helsingør Station kl. 8.15, og hjemkomst forventes ved 17.30-tiden. Prisen udgør 225 kr. pr. person incl. transport, frokost, eftermiddagskaffe og entréer. Der kan maksimalt deltage 38 personer.

Jens Erik Nielsen